

РЕЦЕНЗИЯ

от доцент д-р Красимир Стоянов Коев за дисертационния труд на Маргарита Красиминова Събева на тема „Изпълнителен лист“ за получаване на образователна и научна степен „Доктор“ по Граждански процес (научно направление 3.6 Право)

Дисертационният труд е обсъден и допуснат до публична защита на заседание на Програмния съвет по частно право при Центъра за юридически науки към Бургаски свободен университет, проведено на 24.01.2020 г., като на 31.01.2020 г. е взето решение на Научния съвет на БСУ за разкриване на процедура за публична защита.

Докторантът е зачислен на самостоятелна подготовка в Центъра за юридически науки към Бургаски свободен университет.

Изследванията по дисертационния труд са извършени самостоятелно и в Бургаски свободен университет.

Дисертационният труд се придружава от декларация за оригиналност и достоверност, подписана от докторанта.

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Настоящата рецензия е изготвена с оглед защитата на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.6. „Право“ (Граждански процес) на Маргарита Красиминова Събева, докторант на самостоятелна подготовка Центъра по юридически науки към Бургаски свободен университет.

Процедурата е започната на основание съответните текстове от Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав на Република България (ППЗРАДРБ) и Правилника за развитието на академичния състав в БСУ, а така също и съгласно решение на Програмния съвет на ЦЮН на БСУ (Протокол 24.01.2020 г.).

Представените документи съответстват на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и ПРАС в БСУ.

Процедурата се провежда при условията на пар. 40 от Преходните и Заключителни разпоредби към Закона за изменение и допълнение на ЗРАСРБ (ДВ, бр. 30/2018 г.) и е коректно спазена.

I. Информация за дисертанта.

Дисертантката Маргарита Красимилова Събева е бил докторант на самостоятелна подготовка по Граждански процес в Центъра по юридически науки на Бургаския свободен университет с научен ръководител проф. д-р Силви Василев Чернев. Отчислен е с право на защита със Заповед № УМО-17/02.10.2019.

Маргарита Събева е завършила специалност „Право“ в Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ през 2014 година. Владее немски и английски език.

Видно е от горната справка, че дисертантката има и практически опит в правоприлагането. Този ѝ опит е дал отражение в разработения дисертационен труд. Налице е съвпадение между областта на научните му изследвания и областта, в която практикува.

II. Обща характеристика на представения дисертационен труд.

Представената дисертация е в общ обем от 225 страници (дори повече ако се приравнят на стандартни страници). Направени са 197 бележки под линия. Библиографията включва 70 заглавия, 60 от които на български, а останалите 10 на немски, полски и руски езици. Дисертационният труд е организиран в тринадесет глави (разделени на параграфи), една от тях е увод, осем глави по същество на изложението, една глава е заключение като в последното са изведени и систематизирани за прегледност основните резултати от изследването и предложенията на дисертанта за усъвършенстване на българското законодателство. Накрая е посочена една глава за публикации, една глава за използваната литература и една глава за използвана съдебна практика. Авторефератът в обем от 38 страници отразява основните научни и научно-приложни приноси и също отговаря на научните изисквания. Съдържа справка за научна новост, в която се посочват основните научно-приложни резултати. Очертани са и актуалността на темата, целта, предмета и задачите и изследването и е посочена методологическата основа, която е използвана.

Авторката има 3 публикации в специализирани научни списания и доклади от конференции, две от които са по темата на дисертацията.

Дисертационният труд представлява подробен анализ на изпълнителния лист, чл.405 и следващите ГПК. Изпълнителният лист традиционно е представен в учебните курсове по Граждански процес, но при сега действащия ГПК дисертационният труд е първото подробно научно изследване в българската правна книжнина, посветено на този институт. То може да бъде характеризирано като актуално и навременно поради това, че в съвременните условия и действието на новия Гражданско процесуален кодекс значението на този основен и най-значим изпълнителен документ и процесуална ценна книга значително се е засилило, а такова изследване с оглед приложението на новия процесуален закон не е правено дори и при действието на отменения процесуален закон. При изследването е ползвана и значителна по обем и съдържание съдебна практика.

Предметът на изследването в предоставения дисертационен труд е ясно очертан от дисертантката още в увода – изпълнителният лист, разгледан като основен и най-значим изпълнителен документ в гражданското процесуално право. Самото изследване е задълбочено и се отличава с богатство на разглежданите от дисертантката хипотези. Изложението е като цяло правилно организирано като структура и отделните части също като цяло са балансирани добре (със забележката, че уводът, заключението, използваната библиография и съдебна практика имат свои специфични технически наименования и не е необходимо да се титулуват „глави“). Езикът е разбираем и четивен особено с оглед на специфичната процесуална материя, като същевременно показва, че дисертантката владее на необходимото ниво процесуалната материя. Поддържаните от нея тези са логично и подробно аргументирани. Анализирана е достъпната практика на ВС/ВКС, свързана с изследваните от дисертантката проблеми. Правният анализ е използван умело от дисертантката, за да изведе недостатъците на българската правна уредба и съответно да подкрепи своите предложения за усъвършенстване на законодателството.

Първата глава има въвеждащ характер и е озаглавена „Обща характеристика на дисертационния труд“ (стр. 7 – 11).

В тази уводна част дисертантката обосновава актуалността на темата, целите и задачите на изследването, предмета и методиката на изследване, които са използвани. Обосновава научните новости и практическото значение на разработката.

Самото изложението е разположено в осем глави.

Глава втора (стр.11-57) е озаглавена „Същност на изпълнителния лист”. Тя съдържа сравнително-правен анализ на уредбата на изпълнителния лист при извършен паралел с правните системи на редица чужди законодателства, дори на такива по англо-саксонската правна система. Чрез анализ се извеждат различните модели на законодателно разрешение относно това кои от тези законодателства въвеждат специфични изпълнителни документи и кои са придали изпълнителна сила на официалните преписи от съдебните актове или са добавили специална изпълнителна клауза в тях. Направен е исторически анализ за произхода на изпълнителния лист в българското право. Принос представлява анализът на причините за зараждането на института още в първите процесуални закони след 1879-та година като следва да се кредитира възгледа на дисертантката, че главно три фактора са дали отражение пряко отражение: възлагане на изпълнението на съдебното решение на лица, които не са юристи, което предполага необходимостта от ясна и точна формула при осъществяване на тяхната дейност; инстанционността на съдебната система, която често води до това решението да е обективирано в различни актове и на трето място обстоятелството, че делата се съхраняват в съда, което означава, че на съдебния изпълнител не се предоставя изпълнителното основание. В §3 от главата е направен обстоен анализ на основните характеристики на изпълнителния лист като официален документ и като процесуална ценна книга. Изведено е работно определение на изпълнителния лист. В §4 са разгледани и анализирани функциите на изпълнителния лист – удостоверителна, овластяваща или разрешаваща, задължаваща или заповедна, легитимираща и функцията му на предпоставка за допустимост на изпълнително производство. В §5 е направена съпоставка между изпълнителният лист от една страна и съдебните удостоверения и заповедта за изпълнение, от друга страна, като е изведен извод, че при издаване на заповед за незабавно изпълнение няма нужда от издаването на изпълнителен лист, което е оформено и като предложение *de lege ferenda*.

В третата глава (стр. 62 – 76) са разгледани и анализирани и други изпълнителни актове по българското право. В §1 са разгледани преките изпълнителни основания, а в останалите параграфи – изпълнителните основания при изпълнение на публични задължения по ДОПК, по ЗОС и при универсалното изпълнение в производството по несъстоятелност.

В четвърта глава (стр.77-121) се разглежда и анализира производството по издаване на изпълнителен лист – неговите характеристики и предпоставките за издаване на ИЛ. Анализирани са отделните изпълнителни основания като окончателните съдебни решения и приравнени на тях арбитражни решения и съдебни или арбитражни спогодби, както и неокончателни съдебни решения като решенията на първоинстанционните съдилища, по които се допуска предварително изпълнение и решения на въззивните съдилища, които установяват наличието на притезателни права. Следва да се подкрепи виждането на дисертантката, че това производство няма характеристика на охранително, нито на производство по спорна администрация (с.83). Последните параграфи на главата са посветени на компетентността за издаване на изпълнителен лист, приключващия производството акт и съответния режим на контрол. Следва да се кредитира виждането на дисертантката, че обжалваемостта на разпореждането е свързана със спорния характер на производството и е посочена еднократната обжалваемост на акта.

Главата пета (стр. 129 – 147) е посветена на проблематиката относно субективните и обективните предели на изпълнителния лист, разгледани се хипотезите на приемство в изпълнителния лист (т. нар. „суброгация в изпълнителния лист“) като дисертантката има стойностни разсъждения относно въпроса дали са допустими и други случаи на суброгация в изпълнителния лист. Разгледани са и хипотезите на процесуална субституция и връзката им с изпълнителния лист по чл. 134 ЗЗД и 510 ГПК. Обект на изследване е действието на изпълнителния лист при промяна на длъжника. Накрая се разглеждат и обективните предели на изпълнителния лист.

Глава шеста (стр. 147 – 157) разглежда въпроси във връзка с издаването на изпълнителен лист и свързаните с това съдебни разноси в някои, наречени от дисертанта особени хипотези („особени случаи“). Разгледани са и някои особености в хипотезите при издаването на изпълнителен лист за издръжка, при солидарни задължения, срещу държавата и общините по Закона за отговорността на държавата и общините за вреди, по ЗПКОНПИ, в наказателното производство, в полза на държавата и др.

Глава седма (стр. 157 – 171) разглежда проблематиката на производството по издаване на дубликат на изпълнителен лист. Производството е разгледано както в историческа перспектива, така и посредством сравнителен анализ с производството по издаване на първичен изпълнителен лист. Предмет на изследване са и предпоставките

за издаване на дубликат, съдопроизводствените действия, като особено внимание е обърнато на процеса на доказването. Разгледани са възможните защитни възражения на длъжника крайният акт на производството, както и неговите последици. Очертана нуждата от правната уредба на посоченото производство, в заключение се посочва, че „поради „преразглеждането“ на материалното право за един нов времеви период, постановеният съдебен акт, с който се уважава или се оставя без уважение искането за издаване на дубликат на изпълнителния лист, е решение, което се ползва със сила на пресъдено нещо. Силата на пресъдено нещо обхваща както правото да се иска дубликат, така и самото материално право, макар и за един нов времеви период.” – този извод следва да се подкрепи.

Глава осма (стр. 172 – 192) разглежда проблематиката на т. нар. „обратен изпълнителен лист“. Изложението започва с кратък, но интересен исторически преглед на уредбата, след което дисертантът разглежда предпоставките за издаване на такъв лист и отделни хипотези, в които законът предвижда това. Разгледани са и случаите на отменени арбитражни решения, което обогатява разработката. Направено е и сравнение на института на обратния изпълнителен лист с исковете за връщане на даденото без основание по чл.55 ЗЗД. Следва да се кредитира изводът на дисертантката, че при наличието на право за получаване на обратен изпълнителен лист, предявяването на осъдителен иск за връщане на даденото е недопустимо. Накрая в главата е разгледано и производството по издаване на обратен изпълнителен лист и особеностите във връзка с определяне на съдържанието му.

Глава девета (стр. 193 – 208) разглежда въпросите, свързани с обезсилването на изпълнителния лист. Разгледани са последователно хипотезите на обезсилване на изпълнителен лист при отмяна на разпореждането за издаването му, както и хипотези на обезсилване в заповедното производство, на последиците от обезсилването на изпълнителния лист. Във връзка с обезсилването на изпълнителния лист дисертантът е развил и изложил свои аргументи, че обезсилването се дължи единствено в случаите, в които законът изрично го предвижда, като в тези случаи не се проверява изпълняемостта на правото и не се постановява акт, на който длъжникът да може да се позове като основание за прекратяване, поради което е необходимо изрично произнасяне по чл. 433, ал.1, т.3 от ГПК с изключение на случаите по чл.433, ал.1 т.4 и 7 ГПК, когато такова изрично произнасяне не е необходимо и не е предвидено. В края на главата се

посочени съдебните актове, издавани в производството по обезсилването и последиците от прекратяване на изпълнителното производство.

Обобщените изводи и предложения de lege ferenda на дисертантката са посочени в заключението на работата.

Цялостното ми впечатление при прочита на дисертационния труд е, че авторката притежава необходимите теоретични познания в сферата на процесуалното право, а също и изразена способност за научни изследвания. Наред с това може да се посочи, че авторката има поглед върху разглежданите въпроси и от практическа гледна точка, което ѝ позволява да открива редица практически важни проблеми, да фокусира изследователските си усилия върху тях и да предложи свои интерпретации, а където е необходимо и да направи предложение за промяна в нормативната уредба.

III. Положителни характеристики на представения труд

1. Изборът на темата е сполучлив поради широкото използване и значение на проблематиката във връзка с изпълнителния лист в практиката. Следва да се отчете, че проблематиката на прилагането на уредбата на изпълнителния лист се усложни в резултат на уредбата в сега действащия ГПК, в която тя в определен аспект се припокрива с уредбата на заповедното производство като се стига на практика и до известно припокриване на функциите на заповедта за изпълнение (особено на тази за незабавно изпълнение) и изпълнителния лист, което е слабост на законодателството ни в тази материя.

2. Разработката разкрива достатъчно познания на дисертантката не само в материята на гражданскопроцесуалното право, но и в допирателни за разработката теми от областта на търговското право (например търговската несъстоятелност) и др.

3. Дисертантката е изследвала обстойно и подробно всички аспекти на този правен институт, поставящ множество проблеми и относително слабо осветен от теорията.

4. В работата широко е използвана значителна налична съдебна практика, включително и такава, създадена при действието на отменения ГПК.

5. Езикът е ясен и точен като цяло. Научният апарат включва голям брой произведения на български език (60), а така също и чуждестранни заглавия (10). Следва да се отбележи, че някои от цитираните заглавия на български език се дублират - например под № 21 и № 26, под № 28 и № 55, под № 20 и № 52, както и под № 31 и №

53, което при бъдещи разработки следва да не се допуска, а научния апарат да се обогати.

6. Като цяло работата е добре структурирана и балансирана (с някои изключения), обхванати са широк кръг от въпроси, а изложението е последователно и логично.

7. Дисертационният труд разкрива редица научни и научно приложни резултати, които могат да бъдат определени като приноси в развитието на правната наука у нас. По-важните според мен са:

7.1 На първо място следва да се отбележи, че разработката е първи опит в българската правна литература за цялостно научно изследване, посветено на проблемите във връзка със същността на изпълнителния лист като изпълнителен документ и процесуална ценна книга, производствата за издаването и обезсилването, както и проблемите и особеностите, свързани с издаване на дубликат и обратен изпълнителен лист;

7.2 Следва да се отбележи, че разработката съдържа съдържателни исторически и сравнително-правен прегледи, чрез които се е достигнало до сполучлив опит за анализ и обяснение на зараждането на института на изпълнителния лист (стр. 32 и сл.) и функциите му;

7.3 Приносен момент е разглеждането на поддържаните в теорията схващания за същността на изпълнителния лист, като авторката се е постарала да ги обобщи и е извела работно понятие за него (с.48);

7.4 Интересни са разсъжденията на авторката относно анализ на различните функции на изпълнителния лист (стр.49-54), особено при съпоставянето между заповедта за незабавно изпълнение и изпълнителния лист (стр. 57 и сл.);

7.5 Интересни са разсъжденията на авторката с приносен момент относно възможността за суброгация в изпълнителния лист в полза на банкови гаранти и застрахователи (стр. 137-138);

7.6 Заслужават внимание разсъжденията и извода на авторката относно предпоставките, развитието на производството и съдебните актове в производството по издаване на дубликат и съпоставката му с това за издаване на първоначално оригиналния изпълнителен лист (стр. 157-171);

7.7 Заслужават внимание разсъжденията и извода на авторката във връзка с института на обратния изпълнителен лист (стр.171 и следващите) и по-конкретно аргументираната теза за прилагането на института не само в изрично предвидените от

закона случаи, но включително и в хипотезата на непредявяване на иска за вземането в заповедното производство;

7.8 Приносно значение имат и разсъжденията на авторката във връзка с издаването на „обратен изпълнителен лист“ при обезсилване на заповед за незабавно изпълнение (с. 180).

IV. Към представения за рецензиране труд могат да се направят и някои критични бележки, които следва да се възприемат и като препоръки при бъдещото му научно развитие:

1. При допълнително дообработване и допълване на разработката за евентуално бъдещо публикуване като монографичен труд уводът и приложенията относно използваната библиография и съдебна практика не би следвало да се обозначават като отделни глави;

2. Разработката на някои места се нуждае от по-нататъшно прецизиране, допълване и разширяване като някои от проблемите не само се посочват, но следва да се анализират по-задълбочено като изводите се аргументират - например проблемът във връзка с легитимацията на кредитора по чл. 134 ЗЗД (стр. 134 и сл.);

3. Следва да се избегнат и някои противоречия в разработката, които създават усещане за неувереност и неяснота – например тезата за характера на производство за издаване на оригинал на изпълнителен лист като от една страна, се поддържа тезата, че то е самостоятелно спорно двустранно производство (с.81 и 82), но от друга, то се определя като едностранно производство за съдебна администрация (с. 211 от разработката, както и на с.23 от автореферата);

4. Работата следва да се обогати с посочване на повече българска и чужда литература като се избягват неволни повторения на една и съща творба.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

С оглед на изложеното се налага изводът, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, на Правилника за прилагането на този закон и на специалните изисквания на Правилника за развитието на академичния състав на БСУ

Дисертационният труд съдържа редица научни приноси с полезност за практиката и за евентуално усъвършенстване на законодателството и също така демонстрира, че Маргарита Красиминова Събева притежава теоретични знания в областта на гражданския процес и способност за самостоятелни научни изследвания.

Всичко това ми дава основание да дам **положителна оценка** на качествата на рецензирания труд и на докторанта, и да **предложа на уважаемото Научното жури да присъди образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.6. „Право”, докторска програма Граждански процес** на Маргарита Красиминова Събева – докторант на самостоятелна подготовка към Центъра по юридически науки при БСУ.

07.05. 2020 г.

Изготвил рецензията:

доц. д-р Красимир Коев